Dober dan. Spet bom pisal marijanizme. Začenjam s plebiscitom, ki je trenutno zelo v ospredju pozornosti.
Marjan Sturm

Nekaj misli o plebiscitniih obeležjih

Italijanski zgodovinar Enzo Traverso je razvil nov pogled na čas od prve do druge svetovne vojne. Uspe mu razviti v študiji o politiki nasilja „logiko državljanske vojne in ideološke bitke in jima slediti in ju identificirati v prvi polovici 20. stoletja«. Leta med 1914 in 1945 se po njem zlijejo v dobo velike evropske državljanske vojne...
Traverso skuša med totalitarizmi 20. stoletja primerjati in diferencirati in ja daleč proč od tega, da bi relativiral nacionalsocializem. Pojasni, da obe vojni in različne totalitarne režime zgolj iz enega nacionalnega kontexta ni mogoče interpretirati, temveč jih je treba razumeti le kot del skupne evropske zgodovine[1].
Ta Traversova ocena nam pomaga dogotke na Koroškem v letih 1918 do 1920 bolje razumeti.V nasprotju do drugih regij (npr. Južna Tirolska, Spodnja Štajerska) so velesile določile izvedbo plebiscita na Koroškem. S tem je bil boj za mejo demokratično odločen[2].
Ni pa bila to izključno nacionalna odločitev, temveč odločitev prebivalstva, ki so ji botrovali regionalni, gospodarski in socialni faktorji in tudi obljuba deželne vlade, da bo zagotovila koroškim Slovencem enakopraven razvoj. Na drugi strani pa je slovenski koncept v plebiscitni borbi temeljil izključno na »narodni zavesti«. Na etnično mešanem področju pa je jasno, da imamo večplastne identitete, ki se ozirajo po različnih kriterijih in ne zgolj na enem. Zato je tudi del južnokoroškega prebivastva glasoval za Avstrijo, čeprav je tam 70% prebivalstva govorilo slovensko.

Po plebiscitu pa so prišla na površje totalitarne ideologije, ki so interpretirale plebiscit po svojih (nacionalističnih) prepričanjih. Bistveno je bilo to, da so bili Slovenci po prvi svetovni vojni razdeljeni na štiri države, toda na Koroškem je bil izveden demokratičen plebiscit, kjer so se ljudje lahko odločali o tem, v kateri državi so želeli živeti.

[1] Enzo Traverso, Im Bann der Gewalt. Der europäische Bürgerkrieg 1914 -1945, S. 43, Siedler.
[2] Po prvi svetovni vojni so bil tudi v drugih deželah (npr. Predarlska, Tirolska, Salzbuška take iniciative, a brez potrdila zveznikov, ki so vse te plebiscite in povpraševanja zavrnili - še posebej Francija - in jih kasneje tudi prepovedali.

Na pobudo koroških socialdemokratov je prišlo v dvajsetih letih v smislu obljub, ki jih je dal provizorični deželni zbor pred plebiscitom, do pogajanj o kulturni avtonomiji, ki pa niso uspela, ker je model predvidel etnični kataster, v katerega se bi morali vpisati koroški Slovenci in so tedanji zastopniki koroških Slovencev to odklonili[3].

Slovenski komunisti so se še posebej posvetili temi o meji. Partijski voditelj **Lovro Kuhar – Prežihov Voranc** je na Dunaju izdal delo o ustanavljanju narodno-revolucionarnega gibanja; KPJ je 1933 z avstrijsko partijo sklenil deklaracijo o narodnem vprašanju, v Jugoslaviji leta 1934 pa je bila sprejeta tripartitna izjava KPJ-ja, KPI-ja in KPA-ja o rešitvi slovenskega narodnega vprašanja na osnovi pravice naroda do samoodločbe, do odcepitve od obstoječih držav in do ustanovitve neodvisne republike Slovenije[4]. Torej tudi na slovenski (komunistični) strani negacija demokratične plebiscitne odločitve na Koroškem. Je pa obstojala tudi neka desničarska »Stara zaveza«, ki je v narodnostnem vprašanju predlagala »mejo ob izviru Drave«.

Na drugi strani pa je poslovodeči koroški gauleiter Kutschera čas med obema vojnama v nekem memorandumu leta 1940 ocenil sledeče: V njem ugotavlja, da bo nova ureditev južne Evrope šele s vključitvijo južnoslovanske države zaključena. Koroška bi spet dobila svojo staro obliko in bo s tem boljše izpolnila svojo vlogo kot utrdba rajha na jugu. Rajhsgau Koroška bi lahko pri asimilaciji in vodenju teh področij igral 'odločilno' vlogo, govori memorandum v nadeljevanju. Te sposobnosti je Koroška dokazala že v zadnjih 25 letih, med drugim s tem, da je nacionalsocialistično gibanje na Koroškem že leta 1921 pognalo korenine, da je imela Koroška ob nacističnem puču leta 1934 največ žrtev med vzhodnimi gaui in da je 11. marca 1938 kot prva javila prezem oblasti; in, dve tretjini junakov Narvika so bili iz Koroške itd. »Ti namigi zadostujejo kot dokaz za nacionalno moč Koroške« zaključuje memorandum[5].

In na slovenski strani je strategija izgledala sledeče:
„Korotan v srcu“ je bila za partizanski odpor v Sloveniji važna motivacijska parola. Edvard Kardelj je to motivacijo opisal v poročilu Titu 14.12.1942 sledeče: „Vprašanje meje je za nas tako aktualno, kot verjetno ni niti za angleši imperij. Gre za popolnoma specifično slovensko občutljivost v tem pogledu, ki smo jo dolgo poizkušali obiti s splošnimi načelnimi izjavami, toda sedaj postaja to vse manj možno. Slovenci, ki so že 1000 let razcepljeni, namreč čutijo, da se sedaj odloča o tem, da končno stara parola o „Združeni Sloveniji“ postaja resnica. Zato stalno postavljajo med množicami vprašanje: „Toda v katerih mejah?“ – reakcija poizkuša prav v tem vprašanju med množicami najbolj diskreditirati našo partijo. … V posebni izjavi smo zavzeli naslednjo načelno stališče: KPS misli, da pripada „Združeni Sloveniji“ vse tisto

[3] Toliko bolj se zdi čudno, da konzervativni del slovenske manjšine na Koroškem danes po skoraj 100 letih zahteva prav tako etnično zbornico?!

[4] Intervju z dr. Milico Kacin-Wohinc 7. februar 2010 na RTV/SLO/MMC ob 10.23

[5] Tone Ferenz, Dokumenti nacistične raznarodovalne politike v Sloveniji 1941 – 1945. Maribor 1980. Objavljeno tudi na na spletni strani: karawankengrenze.at

ozemlje, ki ga naseljujejo Slovenci, ali ki je bilo v poslednji imperialistični dobi nasilno denacionalizirano[6].

Na eni strani so torej zgodovino obrambnega boja heroizirali in instrumentalizirali in na drugi strani pa so žalovali zaradi poraza in ga tudi instrumentalizirali, potem za časa druge svetovne vojne pa je to vprašanje z vso silo spet prišlo na dnevni red. V celi Evropi so se politična gibanja militarizirala vzdolž revolucionarnih in fašističnih tokov. »Ena posledica mirovnih pogodb, ki so od leta 1919 naprej zapečatila propad treh cesarstev, je bil izsiljen »pregon« več kot deset milijonov ljudi.... Te velike migracije prebivalstva so povzročile evropsko krizo, ob tem, da so bile nove meje rezultat političnih prepirov in državljanskih vojn«[7].

V luči teh dogodkov in masovnih migracij zaradi izgube »domovin« je bila na Koroškem odločitev za plebiscit pametna, demokratična in izredno pomembna.

[6] Jesen 1942, Korespondenca Edvarda Kardelja in Borisa Kidriča, Ljubljana 1963, str.557f.
[7] Traverso, S. 53 ff